

Yeni Bir Kerem ile Aslı Hikâyesi Kolu: Âşık Kerem'in Ercişli Emrah'ın Mezarını Ziyareti

Ahmet POYRAZOĞLU

Türk halk edebiyatının hem eş metni hem de kolu en zengin halk hikâyelerinden ikisi *Kerem ile Aslı* ve *Emrah ile Selvi / Selbi Han*'dır. Bu iki halk hikâyesi üzerine üniversitelerimizde doktora tezleri yapılmış; incelemeler, makaleler, bildiriler yayımlanmıştır¹.

Hem bir halk şairi hem de öğretmen olarak doğup büyüdüğüm, bugünlerde 2011 deprem felaketinin yaralarını sarmaya çalışan güzel Erciş'in ve ilim Van'ın halk kültürü zenginlikleriyle yakından ilgilenmekte, zaman zaman derlemelerimi yayımladım. Erciş'in Çelebibağı Köyü'nden (bugün mahallesinden) Âşık Medet'ten naklen Çelebibağlı Abdurrezak Göral'dan derlediğim en geniş *Âşık Emrah ve Selbihan Hikâyesi*'nin Erciş eş metnini 2006, yine yöre âşıklarından dinlediğim rivayetler ve Faiz Demiroğlu'nun yazısından² faydalanarak tasnif ettiğim *Derdiyâr ile Gülhandan Hikâyesi*'ni de 2009 yılında kitap şeklinde yayımlamayı başardım³. Ayrıca Ercişli Emrah'ın şiirlerini bir araya getirdim⁴. *Emrah ile Selbi Han Hikâyesi*'ni 1973 yılındaki eldeki derleme ve çeşitlemelere dayanarak inceleyen rahmetli Prof. Dr. Muhan Bâli, benim ve rahmetli Ali Saracoğlu'nun derlemelerini görebilseydi şüphesiz kitabını daha yeterli yazardı.

Derlemelerimi gözden geçirirken, 3 Şubat 1978 tarihinde Van Alaköylü Âşık Mehmet Ali İçgüleç'ten derlediğim bir halk hikâyesi parçasıyla karşılaştım. Âşık Mehmet Ali, o tarihte 86 yaşındaydı. Âşık Kerem'in, Ercişli Emrah'ın mezarını ziyaretini anlatan bu *Kerem ile Aslı Hikâyesi* bölümü beni hazine bulmuş gibi sevindirdi. Erciş'e 20 km uzaklıktaki Van Alparslan İlköğretmen Okulundan Türkçe

1 İki hikâye üzerinde en yeterli inceleme kitapları için bk.

Kerem ile Aslı Hikâyesi, Akçağ Yayınları: 295., Ankara 2000, 2. bs., 144 s.

Kerem ile Aslı Hikâyesi Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma, Ankara 2001, HAGEM Yayınları: 312, 413 s.

Muhan Bâli, (1973), *Ercişli Emrah ile Selvi Han Hikâyesi, Varyantların Tespiti ve Halk Hikâyeciliği Bakımından Önemi*, Ankara 1973, Atatürk Üniversitesi Yayınları: 213, 302 s.

2 Faiz Demiroğlu, (1953), "Ercişli Emrah", *Köy Postası*, Ekim 1953, s. 15, 40.

3 Ahmet Poyrazoğlu, (2006), *Ercişli Emrah ile Selbi Han Hikâyesi*, İstanbul, Erguvan Yayınevi, 279 s.

(2009), *Derdiyâr ile Gülhandan Hikâyesi*, İstanbul 2009, Tap Yayıncılık, 77 s.

4 Ahmet Poyrazoğlu, (2001), *Talan Olmuş Miras / Ercişli Emrah Deyişleri*, İstanbul 2001, Eminönü Belediyesi Yay. 263 s.

öğretmenim, halk bilimci Nail Tan'a söyledim. *Aman arşivinde kalmasin, mutlaka bir dergide yayımlansın. Yoksa bu günahın altından kalkamazsın. Âşık Kerem de Ercişli Emrah da öteki dünyada yakana yapışırılar*, dedi. Hemen derlemeyi yazıya geçirdim. Böylece vebalden kurtuldum.

Derlediğim halk hikâyesinin bölümünün iki bakımdan önemli olduğuna inanıyorum. Birincisi, Âşık Kerem ile Âşık Ercişli Emrah'ın aynı yüzyılda (16-17. yüzyıl) yaşadığı iddialarını güçlendiren bir metindir. Diğer yandan, dinleyicileri evlerine memnun gönderme düşüncesiyle âşık ile mâşuğu / sevenle sevileni kavuşturan, mutlu sonla bitiş durumunu bu metinde göremiyoruz. Ercişli Emrah'la Selbi Han birbirine kavuşmamıştır. *Emrah ile Selbi Han Hikâyesi* üzerindeki incelemelerimize göre eş metinlerin bir bölümü kavuşmalı bir bölümü de kavuşmasızdır. Erciş'ten derlenen, asıl hikâye eş metinlerinin çoğunda Emrah'la Selvi / Selbi Han birbirine kavuşamaz. *Kerem ile Aslı*'da olduğu gibi.

Tespitlerimize göre, Âşık Emrah Selbi / Selvi Han'ı birbirine kavuşturan, mutlu sonla bitiren başlıca eş metinler şunlardır:

A. Erzurum Eş Metinleri:

1. Âşık Kemal (Mıktad) Rivayeti / Murat Uraz Derlemesi⁵
2. Behçet Mahir Rivayeti / Muhan Bâli Derlemesi⁶
3. Âşık Battal Rivayeti / Pertev Naili Boratav Derlemesi⁷

B. Çankırı Eş Metni / İhsan Ozanoğlu Derlemesi⁸

C. Kahramanmaraş Eş Metni / Fahri Süleyman Derlemesi⁹

Ç. Erciş Eş Metni / Mustafa Derlemesi¹⁰

D. Azerbaycan Eş Metni / E. Ahundov Derlemesi¹¹

E. İrevan Eş Metni / Ali Işık ve Abbas Dilir Rivayeti¹²

Ercişli Emrah ile Selbi / Selvi Han'ın birbirine kavuşturmayan, mutsuz sonla biten başlıca eş metinler de şöyle sıralanabilir:

5 Bâli, *age.*, s. 44-52.

6 Bâli, *age.*, s. 53-60.

7 Bâli, *age.*, s. 66-67.

8 Bâli, *age.*, s. 61-65.

9 Bâli, *age.*, s. 75-77.

10 Bâli, *age.*, s. 68-74.

11 Ehliman Ahundov, "Emrah Destanı", *Azerbaycan Halk Yazını Örnekleri*, (Aktaran Semih Tezcan), Ankara 1994, 2. bs., TDK Yayınları: 445, s. 283-307.

12 Bâli, *age.*, s. 78-79.

1. Âşık Davut Telli Rivayeti / Ali Saracoğlu Derlemesi¹³
2. Âşık Medet Rivayeti / Ahmet Poyrazoğlu Derlemesi¹⁴
3. Mehmet Elçi Derlemesi¹⁵
4. Âşık Mehmet Ali İçgüleç Rivayeti / Ahmet Poyrazoğlu Derlemesi

Derlediğimiz *Kerem ile Aslı Hikâyesi* bölümünü / kolunu bazı ağız özelliklerini korumaya çalışarak halk edebiyatçılarımızın dikkatine sunuyoruz. Metni değerlendirip *Kerem ile Aslı, Ercişli Emrah ile Selvi Han* hikâyeleri araştırmalarına katkılarını ancak onlar ortaya koyabileceklerdir. Bizim görevimiz, hikâyeleri unutulmaktan kurtarmak, halka anlatarak yaşamasını sağlamaktır:

“Biz büyüklerimizden bele işittik bele duyduk.”

Diyeler ki, Âşık Kerem arkadaşı Sofu ile Selmas şehrinden yola çıktılar. Keşiş ile kızı Aslıhan’ı aramaktaydılar. Gide gide günlerden bir gün Van şehrine gelirler. Orada bir gün konakladıktan sonra sorarlar:

“Buradan bir keşiş ile kızı geçti mi?”

Vanlılar da;

“Beli geçti, onlar Erdiş (Erciş) tarafına gittiler”, dediler.

Bunu duyan Kerem, Sofu’ya dönerek sordu:

“Sofu gardaş sen Erdiş’i duydun mu?”

Sofu;

“Hayır”, dedi.

Bunun üzerine Kerem dedi ki:

“Ey Sofu gardaş, orada çok büyük bir âşık var olduğunu bilirem, adına Emrah diyerler. Mâşukasının adı Selbi Han’mış. Arzusuna erememiş.”

Bunun üzerine sazı eline alan Kerem Sofu’ya;

“İndi men söyliyim sen yaz”, dedi.

Aldı Kerem:

Kerem gider isen Emrah yurduna

Keremli kal, Keremli dur, Kerem geç

13 Ali Saracoğlu, *Ercişli Emrah*, Ankara 1999, HAGEM Yayınları: 280, s. 60-72, 483-495; “Halk Ozanlarında Bâde İçme ve Âşıklığa Başlama Geleneği”, *Türk Folkloru*, S. 17, 12 / 1980, s. 6-7.

14 Poyrazoğlu, *age.*, s. 18-188.

15 Saracoğlu, *age.*, s. 61.

*Kibiri gururu salma yadına
Keremli kal, Keremli dur, Kerem geç.*

*Bağları var hikmet açar gülleri
Kimya kaynağıdır tuzlu gölleri
Erenler yurdudur Türkmen elleri
Keremli kal, Keremli dur, Kerem geç.*

*Âşıklar dünyada çekmiş intizâr
Kerem sen de bir eser koy yadigâr
Ağır meclisleri sohbetleri var
Keremli kal, Keremli dur, Kerem geç.*

deyip kesti. Ordan kalkıp yola düştüler. Nihayet Erdiş kariyesine ulaştılar. Şehrin dışında bir kabristana yolları uğradı. Kabristanın içinde bir mezarın etrafında karalar giyinmiş bir kız türküler söyleyip dönmekte idi. Kerem bu durumu görünce Sofu'ya dönerek:

“Ey Sofu, bu kadar diyar hiç böyle bir şeyle karşılaşmadık. Baksana bu kız türküler söylüyor?” dedi. Efkârlanan Âşık Kerem aldı sazı bakalım kıza ne dedi?

Kerem:

*Kaşların mihrabı gözlerin ağı
Ahu gözlüm ne dönersin mezarı?
Âşık'ı bend eder zülfün tuzağı
Ahu gözlüm ne dönersin mezarı?*

Aldı Kız:

*Sorma Âşık sorma benim hâlimi
Yâr aşkına dolanıram mezarı
Eğdi kametimi büktü belimi
Yâr aşkına dolanıram mezarı.*

Aldı Kerem:

*Karalar giymişsen yastadır başın
Kudretten çekilip karadır kaşın
Bilmem atan mıdır yoksa kardaşın
Ahu gözlüm ne dönersin mezarı?*

Aldı Kız:

*Karalar giymişem yastadır başım
Kudretten çekilip karadır kaşım
Ne atam ölmüştür ne de kardaşım
Yâr aşkına dolanıram mezarı.*

Aldı Kerem:

*Aktı didelerim kan ile doldu
Diktiğim ağaçlar bar verdi soldu
Sevdiğin öleli kaç sene oldu
Ahu gözlüm ne dönersin mezarı?*

Aldı Kız:

*Aktı iki gözüüm kan ile doldu
Diktiğim ağaçlar açmadan soldu
Sevdiğim öleli yedi yıl oldu
Yâr aşkına dolanıram mezarı.*

Aldı Kerem:

*Sam yel esmiş yaprakları kurumuş
Çayır çimen mezarını bürümüş
Yedi yıl olmuşsa şimdi çürümüş
Ahu gözlüm ne dönersin mezarı?*

Aldı Kız:

*Bitmedi göynümün gam-ı efkârı
Bardaki Emrah'tır Selbi'nin yârı
Ne etsem sönmüyor içimin nâri
Yâr aşkına dolanıram mezarı.*

Âşık Kerem, Emrah ve Selbi adını duyunca öyle şaşırdı ki, demek ki bu mezar Âşık Emrah'ın mezarı kız da Selbi Han idi. Bu durum karşısında öyle coşa geldi ki, Kerem az kaldı bayılıp düşe.

Aldı Kerem:

*Yine tazeledin eski yarımı
Yüreğime saldın derdi veremi
Han Aslı'dan beter ettin Kerem'i
Ahu gözlüm ne dönersin mezarı?*

Aldı Kız:

*Aşkın ataşına salmıştı özün
Vefalı yârıydı bu Selbinaz'ın
Açın mezarını göreyim yüzün
Yâr aşkına dolanıram mezarı.*

Ustalarımız diyerler ki, Âşık Kerem orada hastalanır epey müddet akli başına gelmez. Allah hepsine rahmet eylesin. Dinleyenler ve yazanlar var olsun.